

Гинда О. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Львівської філії Європейського університету*

Гинда С. М.

*аспірант кафедри інформаційних систем у менеджменті
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Hynda O. M.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Management,
The "European university" of Lviv branch*

Hynda S. M.

*Post-Graduate Student of the
Department of Information Systems in Management
Lviv National University of the Name of Ivan Franco*

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

PROBLEMS OF MANAGEMENT OF PERSONS INTELLECTUAL CAPITAL WITH LIMIT POSSIBILITIES AND METHODS OF THEIR DECISION

Анотація. У статті розглянуто проблеми управління інтелектуальним капіталом осіб з обмеженими можливостями. Визначено основні їх проблеми щодо освіти та працевлаштування. Сформульовано стратегічний напрям державної політики в Україні. З'ясовано проблеми інвалідів-військовослужбовців. Доведено необхідність вирішення цих проблем. Запропоновано способи їх вирішення на державному рівні.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, особи з обмеженими можливостями, освіта, мотивація роботодавців.

Вступ та постановка проблеми. Інтелектуальний капітал є головною цінністю сучасного суспільства та базовим фактором інтелектуальної капіталізації економіки України. Інноваційна модель економічного розвитку, рушійними силами якого все більше стають нові знання, творчий та інтелектуальний капітал людини і суспільства, робить його стратегічним ресурсом конкурентної боротьби.

Сьогодні недостатній рівень інтелектуального капіталу є головною перешкодою для економічного оновлення країни [1], а його формування та збереження мають велике значення як для самої людини, так і для підприємств та держави загалом [2].

Для ефективного управління інтелектуальним капіталом в Україні є багато перешкод, зокрема слабка економічна динаміка країни в умовах триваючої військової агресії на Донбасі, поглиблення негативних тенденцій в економіці, низького рівня довіри до системи державного управління, високої корупції, слабкої фінансової дисципліни, низької інвестиційної привабливості, а також негативна політика в галузях освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури й спорту, сім'ї та молоді. На наш погляд, саме тому сьогодні ефективне управління інтелектуальним капіталом має стати стратегічним напрямом державної політики в Україні, потребує удосконалення її реалізації та ведеться на різних рівнях [3; 4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз робіт показав, що існує певний доробок з різних аспектів щодо удосконалення процесу управління інтелектуальним капіталом осіб з обмеженими можливостями в контексті розвитку економіки України. Можна виділити наукові публікації таких науковців, як К.П. Бондарчук, Г.В. Гаврюшенко, С.В. Мельник, Л.Г. Колешня, Е.М. Лібанова. Аналіз наукових публіка-

цій свідчить про те, що, існує потреба подальших досліджень щодо удосконалення процесу управління інтелектуальним капіталом осіб з обмеженими можливостями.

В нашій країні для удосконалення управління інтелектуальним капіталом є дуже багато резервів. Зокрема, це стосується інтелектуального капіталу осіб з обмеженими можливостями. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» «інвалідність як міра втрати здоров'я визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи Міністерства охорони здоров'я України» [6]. Саме тому в Україні поняття про людину з інвалідністю асоціюється виключно з людиною, яка має офіційне медичне підтвердження статусу інваліда певної групи (I, II, III). Основним фактором, який посилює значущість проблем інвалідів, є зростання в Україні чисельності осіб з фізичними та інтелектуальними вадами [7].

Метою роботи є визначення основних проблем управління інтелектуальною капіталізацією осіб з обмеженими можливостями та визначення способів їх вирішення.

Результати дослідження. Згідно з проведеними дослідженнями інвалідність в Україні зумовлена незадовільним станом системи охорони здоров'я, недостатньою безпекою та охороною праці, низьким рівнем екологічної культури, наявністю різноманітних катаклізмів, а саме природних, екологічних, воєнних, зокрема наслідків війни в Афганістані та антитерористичної операції на Сході України, Чорнобильської катастрофи. Згідно з даними Державної служби статистики України [8] на початок 2016 р. було 2 568,5 тис. громадян, які визнані у встановленому порядку інвалідами (табл. 1). Це становить приблизно 6% загальної кількості населення країни.

Кількість визнаних інвалідів в Україні у 2006–2015 рр., тис. осіб

Рік	Кількість інвалідів на початок року					На 1 000 населення
	Всього	Зокрема				
		I групи	II групи	III групи	Діти-інваліди*	
2006	2 495,2	337,7	1 128,4	906,5	122,6	53
2007	2 449,5	298,9	1 105,5	959,5	85,6	53
2008	2 442,6	278,2	1 104,6	1 009,1	50,7	53
2009	2 430,1	272,4	1 083,3	1 034,9	39,5	53
2010	2 631,1	311,7	1 070,8	1 091,1	157,5	58
2011	2 710,0	310,5	1 078,7	1 155,7	165,1	59
2012	2 777,6	304,7	1 076,0	1 230,7	166,2	61
2013	2 788,2	298,2	1 054,4	1 268,5	167,1	61
2014	2 831,7	291,3	1 042,3	1 329,8	168,3	63
2015	2 568,5	251,8	915,9	1 249,7	151,1	60

* діти-інваліди до 18 років, які отримують соціальні пенсії

Джерело: складено за даними [8]

Розподіл вперше визнаних інвалідами осіб у 2010–2015 рр. за причинами інвалідності (населення у віці 18 років і більше) [8]

Рік	Визнано інвалідами	Від нещасного випадку на виробництві та профзахворювання	Від загального захворювання	Інваліди з числа військовослужбовців	Інваліди з дитинства
2010	173 498	5 117	146 831	4 582	16 968
2011	176 161	4 687	149 439	5 720	16 315
2012	171 826	4 589	146 220	4 829	16 188
2013	165 114	4 275	140 352	4 874	15 613
2014	133 745	2 206	114 784	4 356	12 399
2015	138 247	1 928	118 238	6 031	12 050

Згідно зі статистичними даними загальна кількість інвалідів в Україні з 2006 р. поступово зменшувалась до 2009 р., а потім різко почала зростати до 2014 р. Так, у 2009 р. їх кількість становила 2 430,1 тис. осіб, а у 2014 р. їх число стало на 401,6 тис. осіб більше. Проте у 2015 р. ми можемо спостерігати зменшення кількості інвалідів порівняно з 2014 р. на 263,2 тис. осіб. Це відбулося переважно за рахунок інвалідів II та III груп та дітей-інвалідів. Абсолютне та відносне збільшення інвалідів у 2010 р. викликано кризами та негативним управлінням на державному та регіональному рівнях. Державна політика щодо осіб з обмеженими можливостями базується на соціальній захищеності інвалідів, оскільки вони також є громадянами України, саме тому держава різними соціальними проектами підтримує їх добробут.

Ми звертаємо увагу на те, що сьогодні економіко-політична ситуація в Україні зумовила послаблення системи управління інтелектуальним капіталом осіб з обмеженими можливостями переважно за рахунок негативного проведення реформ, війни на сході країни та зниження рівня життя населення країни. В Україні бойові дії на сході країни та анексія Криму змінили життя українців. Протягом 2014–2015 рр. було шість хвиль демобілізації, була зафіксована велика кількість поранених військовослужбовців. Особлива увага на державному та регіональних рівнях приділяється соціальній підтримці учасникам АТО та сім'ям загиблих під час виконання службового обов'язку в ході АТО. Згідно зі статистичними даними в Україні (табл. 2) можна зробити висновок про динаміку зростання кількості інвалідів в Україні протягом 2010–2015 рр. за різними причинами інвалідності.

Згідно з даними Державної статистики України кількість інвалідів з числа військовослужбовців протя-

гом досліджуваного періоду помірно коливається. Так, у 2010 р. вони становили 4 582 осіб, а у 2015 р. їх вже було на 1 449 більше переважно за рахунок військових дій на Сході України. А загальна кількість інвалідів у 2010 р. становила 173 498 осіб, у 2015 р. вона зменшилась на 35 251 осіб переважно за рахунок зменшення кількості дітей-інвалідів, інвалідів від нещасного випадку на виробництві та профзахворювання, а також інвалідів від загального захворювання. Що стосується інвалідів-військовослужбовців, то сьогодні державні органи влади на всіх рівнях управління надають ґрунтовну консультацію та допомогу.

Головним завданням державної політики щодо осіб з обмеженими можливостями є надання громадянських прав на освіту, працю, створення повноцінної сім'ї, гарантування політичних прав, житла, транспорту, доступу до інформації тощо [9]. Отже, проблеми людей з особливими можливостями потребують вирішення на державному рівні за допомогою законодавчих актів.

Зауважимо, що для розвитку інтелектуального капіталу цієї категорії громадян сформовані відповідна законодавча база, великі мережі відповідних громадських організацій, центрів професійної реабілітації в Україні, але досі існує нерівність прав та свобод цих громадян. З огляду на вище впливає продовження пошуку шляхів удосконалення управління інтелектуального капіталу осіб з інвалідністю.

Так, для захисту інтересів людей з обмеженими можливостями в цій галузі прийняті Європейська конвенція з прав людини 4 листопада 1950 р. і Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 13 грудня 2006 р. В цих документах представлені властиві людині з обмеженими можливостями права і свободи.

Треба сказати, що для ефективного управління інтелектуальним капіталом людей з особливими потребами прийнято низку законів, постанов Кабінету Міністрів, наказів Міністерства праці та інших нормативних актів, таких як, зокрема, Конституція України, «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про реабілітацію інвалідів в Україні».

З'ясовано, ще недавно в світі загалом та Україні зокрема існували багато негативних думок про осіб з обмеженими можливостями, наприклад, що вони не освічені, не в змозі працювати і конкурувати на ринку праці, потребують благодійної допомоги, пасивні, залежні, недружні, жалюгідні, від них немає ні економічної, ні духовної користі суспільству. Сьогодні можна спостерігати іншу думку про них, зокрема що вони мають дуже важливі риси характеру, а саме професійну і життєву компетентності, уміння, гендерні характеристики, цілеспрямованість, вміння бути корисними суспільству, бажання жити. Тому їм необхідно дати можливість повноцінно реалізовувати свої права на освіту та працевлаштування.

Сьогодні у світі спостерігаються суттєві зміни стосовно ставлення до осіб з обмеженими можливостями, зокрема визнання рівності прав інвалідів на повноцінне життя, створення умов соціального життя, умов для самореалізації, здобуття освіти і працевлаштування, залучення інвалідів до духовного, культурного та спортивного життя.

Інтелектуальний капітал людей з особливими потребами включає інтелект людини, а саме природну, генетично задану структуру, результати інтелектуальної діяльності, набуті у професійній діяльності.

Зауважимо, що основною стратегією управління інтелектуальним капіталом України є здійснення інвестицій в людський капітал, а інклюзія осіб з інвалідністю в суспільство розглядається як стратегічний напрям соціального інвестування. Соціальна інклюзія має знайти своє відображення у сфері освітньої політики.

За твердженнями ЮНЕСКО, інклюзія в освітній сфері – це метод позитивного реагування на багатоманітність людей з особливими можливостями та ставлення до їх індивідуальних відмінностей як до можливостей збагачення навчального процесу [10]. Основні принципи інклюзивної освіти полягають у тому, що всі люди з обмеженими можливостями повинні мати однакові можливості у навчанні в усіх типах закладів освіти. Тому необхідно провести реформування освіти. Становлення інклюзивної освіти осіб з обмеженими можливостями в Україні відбувається на основі зарубіжного досвіду та базується на врахуванні місцевих особливостей під час використання місцевих ресурсів [11].

На наш погляд, інклюзивна освіта активно включає дітей з особливими можливостями до загальноосвітніх закладів та перебудовує систему освіти й навчально-виховного процесу для забезпечення освітніх потреб усіх категорій дітей. У багатьох країнах, таких як Фінляндія, Бельгія, Франція, Ірландія, Швеція, діти з особливими потребами мають можливість здобувати освіту і в спеціальних навчальних закладах, і в закладах масового типу [12].

Зауважимо, що в «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» передбачено основні завдання освіти дітей з особливими потребами, такі як удосконалення мережі спеціальних навчальних закладів; створення нових моделей та форм організації освіти для осіб з особливими освітніми потребами; відкриття дошкільних груп для дітей з особливими освітніми потре-

бами; розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання в дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах дітей та молоді, що потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку [13].

Сьогодні в Україні впровадження інклюзивної освіти за збереження загальної та спеціальної ускладнюється за рахунок таких проблем, як недостатня готовність ВНЗ до підготовки фахівців, необхідних для роботи в умовах інклюзії; збільшення кількості дошкільнят і школярів з особливими потребами; вимога від педагогічних працівників ВНЗ вдосконалення якісної складової навчального процесу, важливою ланкою якої є підвищення професійної компетентності викладачів; перегляд змісту і методів вищої освіти для підготовки педагогів до роботи в інклюзивних закладах, що враховують індивідуальні потреби особливих учнів залежно від віку, характеру, ступеня порушення, якостей особистості; використання інтерактивних форм навчання, що дають змогу долучити студентів до практичної діяльності в рамках інклюзивної освіти; налагодження тісної взаємодії викладачів ВНЗ з інклюзивними освітніми закладами для уточнення змісту навчальної і виробничої практик та проведення наукових досліджень; закупка відповідного обладнання (засоби для щоденного життя, допоміжні або альтернативні засоби спілкування, доступ до комп'ютера, пристосування для транспортних засобів тощо).

Зауважимо, що протягом 2015 р. в Україні із 17 000 загальноосвітніх шкіл лише 91 має доступ до другого поверху для дітей, що рухаються за допомогою інвалідних візків, 25% шкіл не мають доступу навіть до першого поверху. Саме тому сьогодні зі 151 000 дітей з інвалідністю тільки 2 700 навчаються в інклюзивних класах, 5 200 – у спеціальних класах, майже 40 000 – в інтернатах, 55 000 перебувають на індивідуальному навчанні, незважаючи на те, що вартість інклюзивного навчання становить 20 тис. грн. [14].

Для ефективного управління інтелектуальною капіталізацією державні органи влади на різних рівнях управління мають проводити тренінги, курси підвищення кваліфікації та перекваліфікації осіб з обмеженими можливостями. Зокрема, необхідно проводити тренінги, які допоможуть їм з працевлаштуванням, навчать захищати свої трудові права, самостійного шукати роботу, мотивацію до навчання та праці, а також дадуть їм можливість опанувати комунікаційні навички, підвищити соціальну активність і свій добробут, можливість адаптуватися до життя в місцевій громаді. Ці тренінги дадуть змогу людям з обмеженими можливостями стати більш конкурентоздатними під час вступу до вищих навчальних закладів та пошуку роботи. Їх необхідно навчати презентувати себе перед роботодавцем та долати психологічний бар'єр.

Так, зокрема, осіб з обмеженими потребами необхідно навчати підприємницькій діяльності, надавши одноразову виплату допомоги по безробіттю. Та законодавство України не виділяє коштів із Фонду соціального захисту інвалідів на фінансування індивідуального підприємництва. Тому професійне навчання інвалідів – одна з важливих складових стратегії надання рівних можливостей для працевлаштування, а також вони потребують перекваліфікації або перенавчання.

Основним серед соціально-економічних прав людини є право на працю [15]. Згідно зі ст. 43 Конституції України [16] кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вибирає. Зауважимо, що сьогодні в Україні постає питання щодо працевлаштування осіб з обмеженими можливостями, оскільки із загального числа інвалідів майже половина

перебуває в працездатному віці і потребує реабілітації та подальшого працевлаштування. Воно передбачене Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [6]. Саме ст. 19 Закону встановлює для підприємств, установ та організацій нормативи робочих місць, призначених для працевлаштування інвалідів. У ст. 18 цього Закону передбачено, що працевлаштування інвалідів здійснюється органами Міністерства праці України, Міністерства соціального захисту населення України, місцевими радами, громадськими організаціями інвалідів, а також регулюється такими документами, як Кодекс Законів про Працю України [17], Трудовий кодекс [18], Закон «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [19], нормативно-правовими актами, що прийняті на виконання, зокрема, законодавства щодо інвалідності. Крім того, Україна ратифікувала низку міжнародних актів, які мають запобігти дискримінації осіб із інвалідністю у сфері праці. Це, зокрема, Конвенція МОП «Про професійну реабілітацію інвалідів» № 159 [20], Декларація ООН «Про права інвалідів» [21], низка рекомендацій Ради Європи.

Згідно із законодавчою базою особи з обмеженими можливостями забезпечуються правом працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом з метою реалізації їхніх творчих і виробничих здібностей та з урахуванням індивідуальних програм реабілітації.

На наш погляд, професійна реабілітація інвалідів є однією з найважливіших проблем суспільства в Україні, тому що сучасні економічні умови вимагають інтенсифікації виробництва, підвищення вимог до загального фізичного та інтелектуального стану працюючих. Згідно зі статистичними даними Міністерства соціальної політики у 2015 р. працюючими вважаються 730 тисяч осіб з інвалідністю, що становить 30% від загальної кількості осіб з інвалідністю.

Якщо розглядати зарубіжний досвід працевлаштування інвалідів, можна спиратися на досвід США. Роботодавці, які беруть на роботу особу з обмеженими можливостями, отримують податкові пільги, а в разі відмови платять штраф. Державна політика у сфері зайнятості у Європейського Союзу осіб з інвалідністю є одним із пріоритетів Стратегії Інвалідності 2010–2020. Єврокомісія визнає, що рівень зайнятості у країнах ЄС становить 50%. Спільнота бачить своєю метою більший ріст кількості осіб з інвалідністю з оплачуваною зайнятістю на відкритому ринку праці. Так, Єврокомісія вживатиме заходів для зайнятості осіб з інвалідністю, підтримуватиме молодь ЄС на шляху від освіти до зайнятості, сприятиме обміну інформацією між підприємствами підтриманої зайнятості та відкритим ринком праці, просуватиме антидискримінаційні політики та програми, зокрема спрямовані на просування по службі осіб з інвалідністю, а також здійснюватиме допомогу щодо самозайнятості осіб з інвалідністю [22].

В Україні, окрім обов'язкового нормативу щодо кількості робочих місць, немає інших мотивуючих заходів, а впродовж 2015 р. жоден роботодавець не отримав дотацій на створення робочого місця через законодавчу неврегульованість, яку, згідно з Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», мають виплачувати роботодавцям на створення спеціальних робочих місць для працевлаштування інвалідів, зареєстрованих у Державній службі зайнятості як безробітні. Не передбачається фінансова підтримка роботодавців у період створення спеціального робочого місця; відсутні грошові компенсації роботодавцю, який має створювати для інваліда відповідні умови праці з урахуванням рекомендацій МСЕК та індивідуальної програми реабілітації, вживати

додаткових заходів з безпеки, які відповідають специфічним особливостям людини з інвалідністю; не передбачено фінансових стимулів на оплату індивідуальних помічників для інваліда, компенсації витрат на оплату праці осіб з інвалідністю у зв'язку зі зниженою продуктивністю їхньої праці, як це є, наприклад, в Ірландії.

Відсутні механізми реалізації, не визначено фах та кваліфікаційний рівень спеціалістів із супроводження осіб з обмеженими можливостями, які передбачені Законом України «Про реабілітацію інвалідів в Україні», а також метод штрафів, який спонукає роботодавців до фактивного працевлаштування інвалідів та знижує мотивацію інвалідів до продуктивної праці.

На наш погляд, доцільно стимулювати роботодавців, які ведуть соціально-відповідальний бізнес та працевлаштовують інвалідів понад встановленого нормативу. Як свідчить досвід Німеччини, Швеції, Угорщини, працедавці отримують додаткові кошти (субсидії) від держави за кожного «додаткового» працевлаштованого інваліда. Ми пропонуємо надавати постійні доплати роботодавцям за кожне додаткове робоче місце для осіб з обмеженими потребами понад нормативу; роботодавців можуть звільняти від певних видів податків на певний період часу, а також оптимізувати законодавчу базу України щодо організації праці осіб з інвалідністю, необхідне їх загально-суспільне визнання як осіб з рівними можливостями та правами; виробити стратегію щодо організації їх працевлаштування; стимулювати роботодавців та вироблення чітких вимог до робочого місця та організації праці; розробити трудове законодавство та законодавство про права осіб з інвалідністю з урахуванням міжнародних стандартів, проводити професійну підготовку.

На наш погляд, сьогодні підприємцям необхідно володіти інформацією щодо кількісного і якісного складу громадян з інвалідністю працездатного віку, про їхні вроджені та можливі, про здатність до професійно-трудової діяльності, пов'язаних із проблемами працевлаштування. Саме тому необхідно створити централізований банк даних щодо інвалідів, які потребують професійної реабілітації та працевлаштування, який повинен формуватися на базі даних регіональних інформаційних банків зайнятості та працевлаштування інвалідів (реєстрів інвалідів) на основі їх здатності до трудової діяльності, професійно-кваліфікаційного рівня, індивідуально-психологічних властивостей, бажання вчитись та працювати за професіями, спеціальностями, освітньо-кваліфікаційними рівнями які необхідні підприємствам [23].

Висновки. Для ефективного зростання економіки України необхідно активно залучати осіб з обмеженими можливостями у створення ВВП. Зокрема, слід узгоджувати заходи з професійної реабілітації та працевлаштування інвалідів з місцевими програмами зайнятості населення; збільшувати кількість робочих місць фахівців з вищою освітою та кваліфікованих робітників для працевлаштування інвалідів; розробити методіку атестації робочого місця інваліда та типових документів, які видаються в процесі атестації робочого місця; ефективно підтримувати надомну працю та самозайнятості інвалідів; передбачити створення і збереження робочих місць для працевлаштування інвалідів на спеціалізованих підприємствах, збільшивши їхню кількість, удосконалити механізм державної допомоги у вигляді кредитування та розміщення державного замовлення.

Отже, питання зайнятості та працевлаштування громадян з інвалідністю неможливо вирішити без активної співпраці з місцевими громадами, органами соціального захисту населення, громадськими організаціями та необхідністю врахування світового досвіду.

Список використаних джерел:

1. Капустяк І.В. Ефективність державного інвестування людського капіталу в Україні / І.В. Капустяк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/29_DWS_2011/Economics/5_95520.doc.htm.
2. The development of human capital – the main condition for economic growth / [V.M. Bereznyj, Yu.B. Kravchuk, K.I. Ovsienko] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=29598>.
3. Зенгенбергер В. Роль активной отраслевой и региональной политики занятости / В. Зенгенбергер, М. Кене // Общество и экономика. – 1996. – № 3–4. – С. 91–94.
4. Людський потенціал: механізми збереження та розвитку : [монографія] / [О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.]. – Донецьк : НАН України. Ін-т економіки пром-сті, 2008. – 468 с.
5. Краснов Ю.М. Стратегія ефективної зайнятості / Ю.М. Краснов // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 4. – С. 3–8.
6. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
7. Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні : національна доповідь / Мінпраці України, Держ. установа «Наук.-дослід. ін-т соц.-труд. відносин». – К., 2009. – 194 с.
8. Соціальний захист населення України : Статистичний збірник / Держстатслужба України. – К. : Держаналітінформ, 2014. – 130 с.
9. Чижов А.С. Занятость и рынок труда: новые реалии, национальные приоритеты, перспективы / А.С. Чижов ; отв. ред. А.С. Чижов. – М. : Наука, 1998. – 254 с.
10. Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования, ЮНЕСКО, Париж, 2009.
11. Егоров П.Р. Теоретические подходы к инклюзивному образованию людей с особыми образовательными потребностями / П.Р. Егоров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2012/3/pedagogika/egorov.
12. Кугуєнко Н.Ф. Світовий досвід інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні навчальні заклади / Н.Ф. Кугуєнко // Джерело педагогічних інновацій – управління освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/Files/.../Джерело_Силина_2013.doc.
13. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
14. Ашиток Н. Проблеми інклюзивної освіти в Україні / Н. Ашиток // Людинознавчі студії серія «Педагогіка». – 2015. – Вип. 1/33. – С. 4–11.
15. Процевський О.І. Методологічні засади трудового права : [монографія] / О.І. Процевський. – Х. : ХНАДУ, 2014. – 260 с.
16. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
17. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VII (у редакції від 1 липня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
18. Трудовой кодекс : законопроект від 20 травня 2015 р., реєстр. № 1658, внесений народними депутатами України В.Б. Гройсманом, Л.Л. Денісовою, М.М. Папієвим, С.І. Кубівим [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1.
19. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 6 жовтня 2005 р. № 2961-6 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 2–3. – Ст. 36.
20. Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів : Конвенція МОП від 1983 р. № 159 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_065.
21. Конвенція ООН про права інвалідів від 13 грудня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/99>.
22. European Disability Strategy 2010–2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe.
23. Бондарчук К.П. Формування банку даних для працевлаштування інвалідів / К.П. Бондарчук // Соціальний захист. – 2004. – № 12. – С. 25–29.

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы управления интеллектуальным капиталом лиц с ограниченными возможностями. Определены основные их проблемы относительно образования и трудоустройства. Сформулировано стратегическое направление государственной политики в Украине. Выявлены проблемы инвалидов-военнослужащих. Доказана необходимость решения данных проблем. Предложены способы их решения на государственном уровне.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, лица с ограниченными возможностями, образование, мотивация работодателей.

Summary. The problems of management of persons an intellectual capital are in-process considered with limit possibilities. Their basic problems are certain in relation to education and employment. Strategic direction of public policy is set forth in Ukraine. The problems of invalids of servicemen are found out. The necessity of decision of these problems is well-proven. The methods of their decision offer at state level.

Key words: intellectual capital, persons with limit possibilities, education, motivation of employers.